

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF ANALYSIS OF FIXED ASSETS AT AN ENTERPRISE

Зінченко О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Київський національний університет технологій та дизайну

Зайцев А.Є.

магістрант,
Київський національний університет технологій та дизайну

У статті висвітлено актуальні питання аналізу основних засобів. Розглянуто теоретичні та методичні аспекти аналізу інтенсивності, продуктивності та ефективності використання основних засобів підприємств. Сформульовано особливості аналізу активів з урахуванням специфіки їх використання. Викладено рекомендації щодо формування системи показників аналізу використання основних засобів. Досліджено систему аналітичних показників, що всебічно характеризують інтенсивність, продуктивність та ефективність використання основних засобів підприємств.

Ключові слова: основні засоби, аналіз, ефективність, використання, методика, питома вага, вартість, основні фонди.

В статье освещены актуальные вопросы анализа основных средств. Рассмотрены теоретические и методические аспекты анализа интенсивности, производительности и эффективности использования основных средств предприятий. Сформулированы особенности анализа активов с учетом специфики их использования. Изложены рекомендации по формированию системы показателей анализа использования основных средств. Исследована система аналитических показателей, всесторонне характеризующих интенсивность, производительность и эффективность использования основных средств предприятий.

Ключевые слова: основные средства, анализ, эффективность, использование, методика, удельный вес, стоимость, основные фонды.

The actual issues of analysis of fixed assets are highlighted. The theoretical and methodological aspects of analysis of the intensity, productivity and efficiency of the use of fixed assets of enterprises are considered in the article. Formulated peculiarities of analysis of assets taking into account the specifics of their use. Recommendations on the formation of a system of indicators of analysis of the use of fixed assets are presented. The system of analytical indicators that fully characterize the intensity, productivity and efficiency of the use of fixed assets of enterprises is investigated.

Key words: fixed assets, analysis, efficiency, use, methodology, specific gravity, cost, fixed assets.

Постановка проблеми. Сучасний високий технічний рівень виробництва, величина й прогресивність основних виробничих засобів, їх технічний стан визначають потенційні можливості промислового виробництва та його потужність. Відповідно, існує потреба аналізу забезпеченості виробництва оборотними активами, їх технічного стану та використання, а також оцінювання їх впливу на зростання обсягу продукції, зниження собівартості продукції, як наслідок, збільшення прибутку від реалізації продукції.

Діяльність підприємства пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які характеризуються складом та структурою з

метою здійснення процесу виробництва. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства та отримання необхідної величини прибутку потребують аналізу ефективності використання основних засобів та дослідження чинників, які впливають на цю зміну. Питання ефективності використання основних засобів є актуальним, оскільки від нього залежить діяльність підприємства, в чому й полягає мета дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу основних засобів та ефективності їх використання досліджують такі відомі науковці, як А.І. Алексєєва, І.Т. Балабанов, Т.Б. Берднікова, Л.А. Бернстайн, І.О. Бланк, Л.М. Бражнікова,

Б.В. Буркинський, Л.В. Городянська, Г.Г. Кірейцев, Р.О. Костирко, Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна, І.Д. Лазаришина, В.І. Лапенніков, З.Г. Сангадієв, Є.В. Мних, В.Д. Немцов, В.О. Подольська, О.В. Яріш, С.В. Хома. Такі автори, як О.В. Єфімова, В.В. Ковальов, Віт.В. Ковальов, В.М. Немцов, Г.В. Савицька, Н.М. Селезньова, А.Ф. Іонова, К. Фляйшер, Б. Бенсуан, Е. Хелферт, А.Д. Шеремет, свої праці доповнюють і перевидають.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недоліком поширеної нині методики аналізу використання основних засобів є концентрація уваги на узагальнюючих показниках ефективності (фондовіддача, фондомісткість, фондорентабельність) з ігноруванням часткових показників, що визначають за окремими видами й типами машин та обладнання, а також враховують особливості їх використання. Крім того, залишається недостатньо розробленою та потребує подальшого вдосконалення методика використання аналізу основних засобів з урахуванням особливостей діяльності підприємства. Важливість такого аналізу з подальшим пошуком резервів покращення використання основних засобів зумовлює актуальність дослідження та передбачає розв'язання проблемних питань.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета економічного аналізу основних засобів полягає у визначенні ступеня забезпечення підприємства основними фондами за умови найбільш інтенсивного їх використання та пошуку резервів підвищення фондовіддачі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значна увага вивчення цього питання пояснюється впливом науково-технічного прогресу, впровадженням комп'ютерних технологій, інтеграцією вітчизняних підходів щодо аналізу основних засобів з методиками аналізу європейських та американських науковців [1; 2].

Дослідження свідчать про відсутність комплексного підходу до вивчення ефективності використання основних засобів підприємств. Висвітлені результати досліджень є недостатніми. Саме тому питання аналізу основних засобів в умовах переходу до ринкових відносин потребує подальших досліджень, наукових розробок, набуває такої актуальності та потре-

бує пошуку варіантів вирішення поставленої проблеми.

Проблеми аналізу основних засобів є дискусійним, що відображено в дослідженнях науковців. Суттєвими є дослідження теорії аналізу основних засобів вітчизняних вчених (табл. 1).

Слушною є думка професора С.І. Шкарабана про те, що «однією з умов становлення і розвитку оперативного аналізу є розробка специфічної для кожної галузі методики» [3, с. 12], тому методика аналізу основних засобів з урахуванням особливостей діяльності підприємств потребує подальшого вивчення.

Завданнями аналізу основних засобів є:

- визначення забезпеченості підприємства основними засобами та рівень їх використання за узагальнюючими й окремими показниками;
- встановлення причин зміни їх рівня;
- розрахунок впливу використання основних засобів на результати діяльності;
- виявлення резервів підвищення інтенсивності та ефективності використання основних засобів.

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів включає декілька етапів:

- 1) аналіз стану основних засобів;
- 2) аналіз руху основних засобів;
- 3) аналіз ефективності використання основних засобів;
- 4) факторний аналіз показників використання основних засобів.

На першому етапі аналізу дається загальна оцінка складу й структури основних засобів за визначений період, визначається питома вага активної та пасивної частин основних засобів у відсотковому виразі, проводиться аналіз технічного стану основних засобів.

В процесі аналізування ефективності використання основних засобів вивчають обсяг основних засобів, темпи їх зростання за відповідні періоди, співвідношення окремих груп у загальній вартості (їх структуру), визначають активну їх частину, причини зміни їх обсягів та структури, шляхи покращення структури.

Аналіз обсягу, структури та динаміки основних засобів враховує різні їх види, які беруть різну участь у процесі господарської діяльності підприємства. Виробнича потужність визначається

Таблиця 1

Дослідження теорії аналізу основних засобів

Автор	Досягнення
І.О. Борисюк, І.І. Ткаченко [4]	Визначено резерви підвищення ефективності використання основних фондів підприємства.
Т.Г. Маренич, О.А. Луценко [5]	Обґрунтовано підходи до оцінювання формування та використання основних засобів.
О.М. Следь [6]	Вдосконалено систему показників формування та використання основних засобів за допомогою уточнення наявних і застосування нових показників, що характеризують процеси руху основних засобів.
В.М. Стратійчук, Н.М. Богацька [7]	Розглянуто поняття основних засобів, розкрито зміст та сучасні методичні підходи до оцінювання ефективності їх використання.

величиною промислово-виробничих основних засобів. Невиробничі основні засоби у виробництві безпосередньої участі не беруть, а обслуговують культурно-побутові потреби колективу.

Показники стану й ефективності використання основних засобів об'єднують в три групи, які їх характеризують, а саме групи забезпечення, стану, ефективності використання.

Для отримання повної характеристики результатів діяльності насамперед оцінюють фінансовий стан підприємства за такими напрямками, як склад майна та джерела його утворення, структура та динаміка показників, оцінка ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності. Аналіз здійснено на підставі даних фінансової звітності ТОВ «Альтера плюс» за 2016 та 2017 роки.

Від структури майна залежать фінансова стабільність підприємства та його ліквідність. Аналіз складу та структури майна підприємства наведено в табл. 2.

Результати розрахунків табл. 2 свідчить про зміну вартості майна:

- за 2016 рік вона збільшилась на 20,4 тис. грн. (на 56,9%);
- за 2017 рік вона зменшилась на 6,6 тис. грн. (на 11,7%).

У 2016 році вартість майна збільшилась, що свідчить про розширення обсягів господарської діяльності. Скорочення господарського обігу у 2017 році свідчить про зменшення вартості майна підприємства. Зміни відбувалися за рахунком необоротних та оборотних активів. Співвід-

ношення необоротних та оборотних активів на підприємстві таке:

- у 2015 році воно становить 12,6% та 87,5% відповідно;
- у 2016 році – 21,2% та 78,7% відповідно;
- у 2017 році – 19,0% та 80,0% відповідно.

Така структура майна свідчить про достатній рівень мобільності підприємства.

Аналіз складу та структури джерел формування майна ТОВ «Альтера плюс» наведено в табл. 3.

Від складу та структури джерел формування майна залежить фінансова стійкість підприємства. Співвідношення власного та позикового капіталу складає:

- за 2015 рік воно становить 88,2% та 11,8% відповідно;
- за 2016 рік – 89% та 11% відповідно;
- за 2017 рік – 81,8% та 18,2% відповідно.

Джерела формуються за рахунок власного капіталу, але спостерігається постійне зменшення його питомої ваги у загальній вартості джерел. Значна частина власного капіталу свідчить про фінансову стабільність підприємства. Необоротні активи формуються за рахунок власного капіталу, а оборотні – власного капіталу та поточних зобов'язань.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість, або рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування, яка пов'язана зі структурою балансу, рівнем його залежності від кредиторів та інвесторів. Проте рівень залежності від

Таблиця 2

Аналіз складу та структури майна ТОВ «Альтера плюс»

Назва майна	2015 рік		2016 рік		2017 рік		Зміни за рік					
							за 2015–2016 роки		за 2016–2017 роки		зміна структури	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2016 року	2017 року
Необоротні активи	4,4	12,5	11,8	21,3	9,5	20,0	7,4	263,45	-2,4	78,98	8,7	-2,3
Оборотні активи	31,4	87,5	44,4	78,7	40,1	80,0	13	142,52	-4,2	90,75	-8,5	2,1
Всього	35,8	100	56,2	100	49,6	100	20,4	156,98	-6,6	88,26	0,0	0,0

Таблиця 3

Аналіз джерел формування майна ТОВ «Альтера плюс»

Назва джерела	2015 рік		2016 рік		2017 рік		Зміни за рік					
							за 2015–2016 роки		за 2016–2017 роки		зміна структури	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	темп росту, %	тис. грн.	темп росту, %	2016 року	2017 року
Власний капітал	31,5	88,2	50,2	89	40,5	81,8	18,5	157,23	-9,6	82,18	0,9	-7,3
Поточні зобов'язання	4,3	11,8	6	11	9,1	18,2	1,9	146,55	2,8	146,40	-0,9	7,3
Всього джерел	35,8	100	56,2	100	49,6	100	20,4	156,98	-6,6	88,26	0,0	0,0

кредиторів оцінюється не тільки співвідношенням позикових та власних джерел майна, але й від стану власного капіталу, складу оборотних та необоротних активів, наявності чи відсутності збитків. Для аналізу фінансової стійкості орієнтуються на дані про джерела фінансування та взаємозв'язок між майном підприємства й джерелами його фінансування. Але розрахунок та аналіз коефіцієнтів є основними напрямками оцінювання фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) характеризує частину власних коштів підприємства (власного капіталу) в загальній вартості коштів, авансованих в його діяльність.

$$Ka = Bk / B, \quad (1)$$

де Ka – коефіцієнт автономії;
Bk – власний капітал, тис. грн.;
B – валюта балансу, тис. грн.

$$Ka_{2015} = 31,5 / 35,8 = 0,883.$$

$$Ka_{2016} = 50,2 / 56,2 = 0,891.$$

$$Ka_{2017} = 40,5 / 49,6 = 0,819.$$

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що на підприємстві за 2015 рік показник збільшився, що свідчить про збільшення величини власного капіталу та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. За 2017 рік показник зменшився, але перебуває в межах норми.

Оцінювання гнучкості у використанні власних коштів підприємства здійснюємо за допомогою коефіцієнта маневреності власного капіталу. Цей показник визначає, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обігу (тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами), а яка є капіталізованою.

$$Km = Okvl / Bk, \quad (2)$$

де Km – коефіцієнт маневреності;
Okvl – власні оборотні кошти, тис. грн.;
Bk – власний капітал, тис. грн.

Власний оборотний капітал характеризує частину власного капіталу підприємства, що є джерелом покриття його поточних активів. Для визначення його величини беруть до уваги те, що всі довгострокові позикові кошти використовувались для фінансування придбання основних засобів та інших капітальних вкладень.

$$Okvl = Bk - HA + PKd, \quad (3)$$

де Okvl – власні оборотні кошти (з урахуванням довгострокових позикових коштів), тис. грн.;

Bk – власний капітал, тис. грн.;
HA – необоротні активи, тис. грн.;
PKd – довгостроковий позиковий капітал, тис. грн.

$$Km_{2015} = (31,5 - 4,6) / 31,6 = 0,858.$$

$$Km_{2016} = (50,2 - 11,8) / 50,2 = 0,762.$$

$$Km_{2017} = (40,5 - 9,3) / 40,6 = 0,768.$$

Значення коефіцієнта маневреності може свідчити про достатність власного капіталу та низький рівень використання позикових коштів. Результати розрахунків коефіцієнтів ТОВ «Альтера плюс» наведено в табл. 4.

Рентабельність власного капіталу є показником, який вказує на рівень ефективності використання власного капіталу, тобто на те, скільки прибутку було отримано на кожну гривню залучених власних коштів. Цей індикатор є найбільш важливим для власників, адже дає змогу визначити зростання їх добробуту за аналізований період. Рентабельність власного капіталу розраховується за формулою:

$$Pvk = \Phi Pch * 100 / Bk, \quad (4)$$

де Pvk – рентабельність власного капіталу, %;
ΦPч – чистий фінансовий результат, тис. грн.

$$Pvk_{2015} = 104,8 * 100 / 31,6 = 331,6\%.$$

$$Pvk_{2016} = (-73,1) * 100 / 50,1 = -145,9\%.$$

$$Pvk_{2017} = 47,1 * 100 / 40,6 = 116,0\%.$$

Розрахунок власного капіталу ТОВ «Альтера плюс» у 2015–2017 роках свідчить про ефективне використання. У 2016 році результатом діяльності є збиток, як наслідок, власний капітал використовувався неефективно.

Рентабельність активів показує ефективність використання активів підприємства для отримання прибутку. Суттєве значення показника свідчить про належну роботу підприємства.

$$Pa = \Phi Pch * 100 / A, \quad (5)$$

де Pa – рентабельність активів, %;
A – сума активів, тис. грн.

$$Pa_{2015} = 104,8 * 100 / 35,8 = 292,7\%.$$

$$Pa_{2016} = (-73,1) * 100 / 56,2 = -130,1\%.$$

$$Pa_{2017} = 47,1 * 100 / 49,6 = 95,0\%.$$

ТОВ «Альтера плюс» у 2015–2017 роках майно використовувало ефективно. У 2016 році підприємство працювало, неефективно використання майна спостерігається за результатом діяльності, оскільки є збиток.

Таблиця 4

Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Альтера плюс»

Назва показника	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Зміни за рік		Темп росту за рік, %	
				2016	2017	2016	2017
Коефіцієнт фінансової автономії	0,883	0,891	0,819	0,009	-0,073	101,0	91,8
Коефіцієнт маневреності	0,858	0,762	0,768	-0,095	0,006	88,9	100,8

Від забезпеченості підприємства необоротними активами та ефективності їх використання залежать господарська діяльність та фінансовий стан підприємства.

Під час аналізування необоротних активів за даними фінансової звітності можна оцінити зміни в їх обсязі та структурі, вивчити стан та ефективність використання. При цьому значну увагу приділяють основним засобам, які становлять основу матеріально-технічної бази підприємства та є фундаментом його вдосконалення й розвитку. Цей процес відбувається як шляхом збільшення кількості об'єктів основних засобів (екстенсивний шлях), так і за рахунок підвищення ефективності їх використання (інтенсивний шлях).

Насамперед слід дослідити наявність та динаміку основних засобів у складі майна підприємства. В подальшому основні засоби оцінюють з точки зору їх практичного застосування та мобільності, тобто структурують їх на активну та пасивну частини.

Аналіз складу та динаміки основних засобів потребує належного дослідження показників, що характеризують технічну доцільність їх використання.

Детально розглядають в процесі аналізування оцінку наявності та руху основних засобів за такими показниками, як коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, показники, що характеризують технічний рівень основних засобів, фондвіддачу.

У фінансовому аналізі основні засоби розглядають як об'єкт вкладання капіталу, тому їх називають основним капіталом.

Зміни в складі та структурі необоротних активів підприємства ТОВ «Альтера плюс» характеризують показники, наведені в табл. 5.

Згідно з даними табл. 5 наявні такі зміни в складі та структурі необоротних активів підприємства: вартість необоротних активів збільшилась за 2016 рік на 7,4 тис. грн., або в 2,64 рази за рахунок збільшення вартості основних засобів та незавершених капітальних інвестицій; за 2017 рік вартість необоротних активів зменшилась на 2,5 тис. грн., або на 11,01%.

Можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу у складі необоротних активів мають

основні засоби. Загальна вартість основних засобів збільшилась за 2016 рік на 3,1 тис. грн., або на 91,4%, а за 2017 рік – на 2,6 тис. грн., або на 40,3%.

Технічний стан основних засобів характеризують коефіцієнти зносу та придатності. Коефіцієнт зносу характеризує частку їх вартості, яку вже списано на витрати виробництва в попередніх періодах, а коефіцієнт придатності – вартість, яку ще не перенесено на готовий продукт.

Для характеристики технічного стану основних засобів використовуються такі основні показники, як коефіцієнти спрацювання (зносу), придатності, оновлення, вибуття та інші (допоміжні) коефіцієнти.

Розрізняють два види зносу, а саме фізичний та моральний, кожний з яких має ще дві форми.

Фізичний знос – це поступова втрата засобами праці своїх первісних техніко-експлуатаційних якостей внаслідок їх використання у виробництві (перша форма), а також у стані бездіяльності, тобто під впливом сил природи (корозія металу, вивітрювання) та надзвичайних обставин (друга форма). Чим інтенсивнішим є використання основних фондів, тим швидшим буде їх фізичний знос.

Фізичний знос можна визначити двома способами, а саме на підставі паспортних даних про можливу тривалість експлуатації (кількість виконаних робіт); за даними обстежень технічного стану основних фондів. Ці методи використовуються, як правило, під час проведення інвентаризації та переоцінки.

Моральний знос – це знецінення об'єктів основних засобів унаслідок нових досягнень технічного прогресу ще доздовго до їх повного фізичного зносу. Розрізняють дві форми морального зносу, а саме знецінення машин внаслідок здешевлення їх виробництва або внаслідок випуску нових, досконаліших та продуктивніших машин. Суму морального зносу першої форми можна визначити за даними переоцінки основних фондів як різницю між первісною та відновною вартістю об'єкта основних засобів.

За морального зносу другої форми під час визначення відновної вартості необхідно враховувати продуктивність об'єкта основних засобів,

Таблиця 5

Аналіз складу та структури необоротних активів ТОВ «Альтера плюс»

Назва майна	2015 рік		2016 рік		2017 рік		Зміни за рік					
							за 2015–2016 роки		за 2016–2017 роки		зміна структури	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2016 року	2017 року
Основні засоби	3,4	76,7	6,6	54,5	9,4	100	3,1	191,4	2,6	140,30	-21,4	43,7
Незавершені капітальні інвестиції	1,1	23,3	5,3	44,5	0	0	4,3	520,0	-5,3	0,00	21,6	-43,7
Всього	4,5	100	11,9	100	9,4	100	7,4	264,4	-2,5	78,99	0,0	0,0

тривалість міжремонтних періодів, споживання енергії та інші показники засобів праці сучасної конструкції.

Коефіцієнт зносу основних засобів розраховують на початок та на кінець звітного періоду, а також вивчають його динаміку за кілька років. Аналіз проводять на підставі даних бухгалтерського балансу. Чим нижче коефіцієнт зносу, відповідно, вище коефіцієнт придатності, тим краще технічний стан основних засобів підприємства. Для розрахунку коефіцієнта зносу використовують таку формулу:

$$K_{zn} = OZ_{zn} / OZ_{pv}, \quad (6)$$

де K_{zn} – коефіцієнт зносу;

OZ_{zn} – сума зносу основних засобів, тис. грн;

OZ_{pv} – первісна вартість основних засобів на початок періоду, тис. грн.

$$K_{zn}_{2015} = 2,6 / 6,5 = 0,40.$$

$$K_{zn}_{2016} = 1,7 / 8,4 = 0,20.$$

$$K_{zn}_{2017} = 2,6 / 11,8 = 0,22.$$

Для розрахунку коефіцієнта придатності використовують формулу:

$$K_{pr} = OZ_{zv} / OZ_{pv}, \quad (7)$$

де K_{pr} – коефіцієнт придатності;

OZ_{zv} – залишкова вартість основних засобів, тис. грн.

$$K_{pr}_{2015} = 3,5 / 6,3 = 0,555.$$

$$K_{pr}_{2016} = 6,5 / 8,6 = 0,755.$$

$$K_{pr}_{2017} = 9,7 / 11,7 = 0,829.$$

Показники свідчать про покращення технічного стану основних засобів.

Показники ефективності використання основних засобів відображають співвідношення отриманих фінансових результатів підприємства та використовують для досягнення цих результатів.

Визначаючи економічну ефективність використання основних засобів, використовують систему натурально-вартісних показників, а також співвідносні оцінки темпів зростання випуску продукції та темпів зростання обсягу фондоозброєності праці та її продуктивності.

Показниками, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, є фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства.

Фондомісткість є величиною, зворотною фондовіддачі. Цей показник уможливорює визначення вартості основних засобів на одну гривню виробленої продукції та характеризує їх забезпеченість на підприємстві. За нормальних умов фондовіддача має тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем фондоозброєності праці, яку розраховують як відношення вартості основних виробничих

засобів до кількості працівників. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором. Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства.

Якщо коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства сягає критичної позначки (0,2–0,3), то реальний виробничий потенціал підприємства буде низьким, і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Аналіз фондовіддачі проводиться за двома напрямками, такими як вивчення впливу факторів на зміну фондовіддачі, вивчення впливу фондовіддачі на обсяг виробництва.

Підвищенню фондовіддачі сприяють збільшення питомої ваги активної частини основних засобів, збільшення часу роботи устаткування, механізація та автоматизація виробництва, використання прогресивної технології, модернізація діючого устаткування тощо. Зниження фондовіддачі приводить до збільшення суми амортизаційних відрахувань, відповідно, сприяє зменшенню частки прибутку в ціні товару, що приводить до збитків.

Фондовіддача включає поняття ефективності відтворення та інтенсифікації використання необоротних активів. Під час обчислення та порівняльного аналізу цього показника за групою підприємств слід дотримуватись правильного методичного підходу. Однакові за профілем та потужністю підприємства можуть мати різний рівень фондовіддачі.

Для виявлення невикористаних резервів в експлуатації машин та устаткування слід визначити фондовіддачу не лише із загального розміру основних виробничих засобів, але й з їх активної частини.

Узагальнюючим показником є фондовіддача, тобто обсяг продукції, виробленої за рік або інший період, який припадає на 1 грн. вартості основних засобів. Фондовіддача відбиває фактичну ефективність основних засобів, обумовлену двома показниками, а саме їх технічним рівнем та ступенем використання.

$$F_v = TP / OZ, \quad (8)$$

де F_v – фондовіддача, грн./ грн.;

TP – випуск продукції, тис. грн.;

OZ – вартість основних засобів, тис. грн.

$$F_{v_{2015}} = 922,4 / 6,4 = 144,1 \text{ грн./ грн.}$$

$$F_{v_{2016}} = 705,2 / 8,3 = 84,96 \text{ грн./ грн.}$$

$$F_{v_{2017}} = 644,4 / 11,8 = 54,61 \text{ грн./ грн.}$$

Показник фондомісткості є обернено пропорційним показнику фондовіддачі та розраховується за формулою:

$$F_m = OZ / TP, \quad (9)$$

де F_m – фондомісткість, грн./ грн.

Аналіз техніко-економічних показників ТОВ «Альтера плюс»

Назва показника	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Зміни за рік		Темпи росту за рік, %	
				2016	2017	2016	2017
Фондовіддача, грн./грн.	146,4	83,4	54,1	-62,5	-29,8	57,3	64,5
Фондомісткість, грн./грн.	0,0069	0,0117	0,0183	0,0051	0,0066	174,4	155,0

$$ФМ_{2015} = 6,4 / 922,4 = 0,0069 \text{ грн./грн.}$$

$$ФМ_{2016} = 8,3 / 705,2 = 0,0117 \text{ грн./грн.}$$

$$ФМ_{2017} = 11,8 / 644,4 = 0,0183 \text{ грн./грн.}$$

Показники ефективності використання основних засобів свідчать про зниження ефективності використання основних засобів (табл. 6).

Для вирішення завдання підвищення використання основних засобів та отримання бажаних результатів у діяльності підприємства мають бути розроблені шляхи, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємстві резерви підвищення їх ефективності, а також визначити основні чинники, що сприятимуть цьому.

Загалом будь-яке зростання основних засобів розглядається як чинник, що знижує фондівіддачу, проте в умовах технічного прогресу ріст основних засобів (особливо їх активної частини) є закономірним явищем, тому керівництво має прагнути до ефективного його використання.

Під час оцінювання ефективності використання основних засобів слід враховувати особливості господарської діяльності, форму власності та стратегічну мету підприємства.

Зростання цін на обладнання зазвичай випереджає зростання їх експлуатаційної продуктивності, що спричиняє підвищення вартості одиниці потужності та падіння фондівіддачі. Оптова ціна на певне обладнання може бути підвищена, але меншою мірою, ніж її продуктивність. Нова техніка забезпечує збільшення фондівіддачі лише тоді, коли продуктивність зростає швидше, ніж її вартість, за кращих (рівних) умов.

Це слід враховувати під час розроблення нової техніки, яка забезпечить максимальну ефективність, зокрема підвищення фондівіддачі. Вихідним моментом для аналізу резервів зростання фондівіддачі є класифікація чинників, які впливають на її рівень. В економічній літературі пропонуються різні чинники для обчислення впливу на фондівіддачу.

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів включає аналіз обсягу, складу та структури основних засобів, крім того, проведено розрахунок коефіцієнтів оновлення, зносу, вибуття та їх придатності. Узагальнюючим показником, що характеризує ефек-

тивність використання основних засобів, є фондівіддача. Проведений аналіз засвідчив, що на ТОВ «Альтера плюс» фондівіддача у 2017 році порівняно з 2016 роком збільшилась на 1,27 пункти. Завдяки ефективному використанню основних засобів (росту фондівіддачі на 21,19%) збільшився обсяг продукції на 31,38%. Зростання фондівіддачі вказує на підвищення ефективності використання основних коштів та є позитивною тенденцією в діяльності підприємства. Для подальшого підвищення показника фондівіддачі слід нарощувати обсяги виробництва продукції за рахунок збільшення інтенсивності використання основного капіталу та зменшення середньорічної вартості основних засобів шляхом ліквідації зношеного та малопродуктивного обладнання.

Висновки. Терміни «основні фонди» й «основні засоби» можуть розглядатися як тотожні під час вирішення такого завдання, як аналіз стану, використання, перспектив розвитку засобів праці та їх ролі у виробничо-господарській діяльності.

Загальноприйнята вартісна оцінка зносу основних засобів не відображає їх фізичний знос, а лише показує те, яка частина первинної вартості основних засобів перенесена на вироблену продукцію.

Завданнями аналізу активів підприємства є оцінювання забезпеченості основними засобами, складу та їх структури, ступеня оновлення та вибуття, технічного стану засобів; визначення рівня фондівіддачі, її динаміки; вивчення впливу зміни розміру основних засобів і фондівіддачі на обсяг робіт; виявлення резервів підвищення фондівіддачі; поліпшення використання техніки; визначення шляхів зниження витрат на утримання та експлуатацію машин і механізмів; оцінювання виявлених резервів; розроблення заходів щодо поліпшення використання активної частини основних засобів [3, с. 150].

Особливість аналізу основних засобів полягає в його багаторівневому характері суттєвого виділення рівня впливу чинників та відповідному виборі моделі та способів аналізу. Кінцевою метою аналізу основних засобів підприємства є можливість розширення обсягів випуску та реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби відновлення чи розширення виробничого потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фляйшер К., Бенсуссан Б. Стратегический и конкурентный анализ. Методы конкурентного анализа в бизнесе. Москва: БИНОМ; Лаборатория знаний, 2005. 541 с.
2. Хелферт Э. Техника финансового анализа / пер. с англ. под ред. Л.П. Белых. Москва: Аудит, ЮНИТИ, 1996. 663 с.
3. Шкарабан С.І. Принципи та умови організації оперативного економічного аналізу на підприємстві. Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. Вип. 4. Тернопіль, 2009. С. 11–12.
4. Борисюк І.О., Ткаченко І.І. Резерви підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. Серія: Економічні науки. 2012. № 33.
5. Маренич Т.Г., Луценко О.А. Методичні підходи до оцінки ефективності використання основних засобів. Вісник ХНТУСГ. Економічні науки. 2012. Вип. 127.
6. Следь О.М. Удосконалення системи показників оцінки оновлення основних засобів виробництва. Економічний аналіз: зб. наук. праць / редкол.: С.І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. Т. 14. № 3. Тернопіль: видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. С. 203–210. ISSN 1993-0259.
7. Стратійчук В.М., Богацька Н.М. Основні засоби та аналіз їх ефективності в бізнес–процесах підприємства. Молодий вчений. 2013. № 2. С. 39–42.